

พาไปดูการผลิตลำไยนอกฤดู จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา

ทวีศักดิ์ แสงอุดม¹

ธีรวิทย์ ชุตินันท์กุล¹

พิจิตร ศรีปิ่นตา²

เก็บมาเล่าต่อจากการผลิตมะม่วงแก้วขมิ้นนอกฤดูและการผลิตส้มของกัมพูชา ภายใต้การดำเนินการโครงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันต่อสภาพภูมิอากาศในชุมชนการผลิตพืชของประเทศกัมพูชา(The Project of Promoting Climate Resilience in Farming Communities of Cambodia) โดยความร่วมมือระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา ระยะเวลาโครงการ 3 ปี (2560-2562) ที่ ดร. สมชาย บุญประดับ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกพืช จากกรมวิชาการเกษตร เป็นผู้จัดการโครงการฯ และทีมงานจากสถาบันวิจัยพืชสวนและศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ ร่วมดำเนินการในการให้คำแนะนำเกษตรกรแปลงต้นแบบและแปลงขยายผล ซึ่งในส่วนองไม้ผล มีการดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการใน 3 พืชคือ มะม่วงแก้วขมิ้น ส้ม และลำไย ครั้งนี้จะขอเล่าถึงการผลิตลำไยนอกฤดู ของเกษตรกรจังหวัดพระตะบอง

ประเทศกัมพูชามีการผลิตลำไยในหลายจังหวัด เช่น โพลิน พระตะบอง กำปงชนัง และกำปอต พื้นที่ปลูกรวมประมาณ 55,100 ไร่ โดยจังหวัดโพลิน และพระตะบองถือเป็นแหล่งผลิตลำไยที่สำคัญของกัมพูชา ผลผลิตประมาณ 80% มาจาก 2 จังหวัดนี้ พันธุ์ปลูกหลักๆคือพันธุ์ต่อซึ่งนำต้นพันธุ์มาจากประเทศไทย นอกจากนี้ตามสองข้างทางที่รถแล่นผ่านจะเห็นตามบ้านจะมีการปลูกลำไยเถาถิ่นเกือบทุกบ้าน และพบมีผลลำไยเถาวางขายในตลาดท้องถิ่น

สำหรับการปลูกลำไยของเกษตรกรจังหวัดพระตะบอง มีการผลิตนอกฤดูโดยต้องการให้ผลผลิตออกในช่วงพฤศจิกายน-ธันวาคม เทคนิคการผลิตต่างๆจะมีบริษัทที่ขายเคมีเกษตรเข้ามาแนะนำ และเอาสารเคมีมาให้ในแต่ละช่วง เช่นช่วงการเตรียมดิน การราดสาร ช่วงการออกดอก การพัฒนาการของผล ฯลฯ เพื่อให้เกษตรกรนำไปใส่ ซึ่งในรอบการผลิตมีการใส่สารเคมีต่างๆรวมแล้ว 6-8 ครั้ง จากผลากที่ดูก็น่าจะมีทั้งสารกระตุ้นการออกดอก ธาตุอาหารเสริมต่างๆเพื่อการพัฒนาของผล แต่จากการสอบถามเกษตรกรที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของบริษัทพบว่าเกษตรกรก็ไม่ทราบว่ามีสารเคมีที่ใส่ในแต่ละครั้งนั้นคืออะไร เพียงแต่ทำตามที่ทางบริษัทเข้ามาแนะนำตามช่วงระยะเวลาต่างๆเท่านั้น ซึ่งในปีแรกก่อนที่เกษตรกรจะมาเข้าร่วมโครงการฯ ที่ทางบริษัทมาจัดการแนะนำจะเห็นว่าลำไยมีการออกดอกติดผลค่อนข้างดี แต่สิ่งหนึ่งที่เกษตรกรยังขาดก็คือความรู้ความเข้าใจในการผลิตลำไยนอกฤดูที่เกษตรกรสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง รวมถึงไม่ทราบสารเคมีต่างๆที่ใช้ ซึ่งการดำเนินการตามคำแนะนำของบริษัทแม้จะได้ผลแต่ก็มีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งเกษตรกรไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ทำให้การพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมีขีดจำกัด

1/ สถาบันวิจัยพืชสวน

2/ ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่

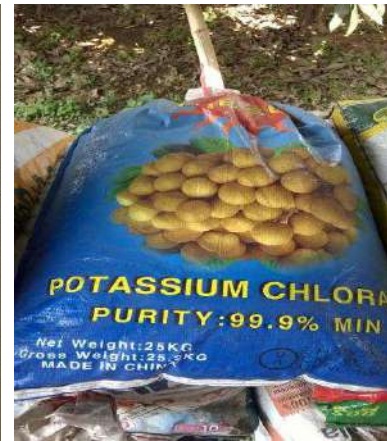

△ สภาพการออกดอกของลำไย ที่เกษตรกรดำเนินการตามคำแนะนำของร้านค้าเคมีเกษตร

การดำเนินงานโครงการ คล้ายกับที่ทำในมะม่วงแก้วขมิ้นและส้ม โดยมีการประชุมหารือร่วมกับเจ้าหน้าที่เกษตรกรของกัมพูชาเพื่อคัดเลือกเกษตรกรแปลงต้นแบบ พุดคุยสอบถามเกษตรกรแปลงต้นแบบในการจัดการการผลิตลำไยนอกฤดูว่าทำอย่างไร ซึ่งก็ตามที่กล่าวมาข้างต้น เกษตรกรจะดำเนินการตามคำแนะนำของบริษัทขายสารเคมี ระยะแรกของโครงการฯ ได้มีการจัดอบรมทั้งเจ้าหน้าที่ของกัมพูชาและเกษตรกรแปลงต้นแบบในประเทศไทยที่จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาดูงานสวนเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ คุณนิโรจน์ แสนไชย จังหวัดลำพูน ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่และเกษตรกรได้รับความรู้ในการผลิตพืชดังกล่าว รวมทั้งได้เห็นตัวอย่างการจัดการแปลงผลิตลำไยนอกฤดูของเกษตรกรมืออาชีพของไทย เพื่อนำองค์ความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาดูงานไปปรับใช้ในการผลิตลำไยนอกฤดูของกัมพูชา ในการอบรมการผลิตลำไยนอกฤดูได้เชิญ ดร.นิพัฒน์ สุขวิบูลย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ทั้งในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการออกดอกติดผลของลำไย การตัดแต่งกิ่ง การใช้สารเคมีในการกระตุ้นการออกดอก การจัดการช่วงการพัฒนาการและการเจริญเติบโตของผล การจัดการปุ๋ย น้ำ และศัตรูพืช รวมถึงการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

△ การตัดแต่งกิ่ง

△ สารโพแทสเซียมคลอไรด์ที่ใช้ควบคุมการออกดอก

△ ศึกษาดูงานแปลงปลูกลำไย ของคุณนิโรจน์ แสนไชย จังหวัดลำพูน

การดำเนินงานฯ หลังจากเลือกเกษตรกรแปลงต้นแบบ มีการจัดอบรมให้ความรู้และพาศึกษาดูงานการผลิตเมื่อเกษตรกรเก็บผลผลิตรุ่นที่ทางบริษัทมาให้คำแนะนำการทำงานนอกฤดูแล้ว ทาง ดร. นิพนธ์ สุขวิบูลย์ และ ผอ. พิจิตร ศรีปินดา จากสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 และศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ ได้มาร่วมให้คำแนะนำการผลิตแก่เกษตรกรแปลงต้นแบบในพื้นที่รวมทั้งแปลงขยายผล ซึ่ง**หัวใจหลักของการผลิตไม้ผลนอกฤดู** ประการแรกคือ **การวางแผนการผลิต** ว่าเราจะต้องการให้ผลผลิตออกมาช่วงเวลาใด หลังจากนั้นเราสามารถคำนวณเวลาย้อนกลับว่าจะต้องเริ่มเตรียมต้นเมื่อไร ซึ่งการเตรียมต้นพืชให้พร้อมสมบูรณ์สำหรับการออกดอกถือเป็นสิ่งสำคัญ เริ่มต้นด้วยการตัดแต่งกิ่งนับเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องดำเนินการและต้องตัดแต่งอย่างถูกวิธี จากสภาพเดิมเกษตรกรมีการตัดแต่งกิ่งน้อย ทรงพุ่มลำไยชนกัน ซึ่งเกษตรกรมีความเสียหายไม่กล้าที่จะตัดแต่งกิ่งซึ่งกิ่งที่ชนกันออกมามาก แต่โดยทั่วไปกิ่งที่ชนกันส่วนใหญ่จะไม่ออกดอก รวมทั้งมีกิ่งในทรงพุ่มมากทำให้ทรงพุ่มทึบ แสงไม่สามารถส่องผ่านได้ จำเป็นต้องตัดให้ทรงพุ่มโปร่ง ซึ่งได้แนะนำการตัดแต่งกิ่งโดยกิ่งด้านข้างที่ทรงพุ่มชนกันให้ตัดกิ่งเข้ามาให้มีระยะห่างระหว่างทรงพุ่มอย่างน้อย 1 เมตร ส่วนปลายยอดของกิ่งอื่นให้มีการตัดทุกยอดโดยตัดลึกเข้ามาประมาณ 30-50 เซนติเมตร เหตุที่ต้องตัดทุกยอดเพราะจะทำให้การแตกใบอ่อนสม่ำเสมอและอายุใบเท่ากันทั้งต้น โดยจะให้ต้นลำไยมีการแตกใบอ่อน 2 ชุด แล้วจึงทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์เพื่อกระตุ้นการออกดอก ซึ่งตามปกติมีการราดสารฯราวเดือนพฤษภาคม ซึ่งหลังราดสารประมาณ 1 เดือน ต้นลำไยก็จะมีดอกออกดอก แต่ในช่วงเวลาหลังราดสารฯจะอยู่ในช่วงของฤดูฝน จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการออกดอก หากมีฝนตกตลอดต้นลำไยอาจมีการแตกใบอ่อนใหม่อีกครั้งจะทำให้ไม่ออกดอกตรงตามกำหนด ดังนั้นจะต้องมีการควบคุมการแตกใบอ่อน โดยแนะนำให้พ่นปุ๋ยทางใบสูตร 0-52-34 อัตรา 50 กรัม/น้ำ 20 ลิตร 2-3 ครั้ง หลังการราดสารฯเพื่อควบคุมไม่ให้แตกใบอ่อน และเมื่อลำไยออกดอก ต้องควบคุมศัตรูพืชที่จะมาทำลายช่อดอกและผล และช่วงการพัฒนาการของผลมีการให้น้ำและใส่ปุ๋ยช่วงผลเจริญเติบโตและช่วงก่อนการเก็บเกี่ยวประมาณ 1-2 เดือนเพื่อเพิ่มคุณภาพผล ซึ่งได้มีการแนะนำให้ความรู้ตลอดช่วงของการผลิต รวมทั้งให้เปรียบเทียบกับวิธีที่เกษตรกรปฏิบัติเอง ทำให้เกษตรกรได้เรียนรู้ เข้าใจ เห็นผลและสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้เมื่อเกษตรกรลงมือปฏิบัติ เห็นผล และประสบความสำเร็จก็จะเกิดความมั่นใจ และสามารถให้คำแนะนำแก่เกษตรกรแปลงขยายผลได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกัมพูชา และก่อนสิ้นสุดโครงการมีการประชุมร่วมเพื่อให้เกษตรกรร่วมจัดทำคู่มือการปฏิบัติในการผลิตลำไยนอกฤดูด้วย เพื่อให้เกิดการยอมรับและเกษตรกรนำไปปฏิบัติได้จริง

△ การตัดแต่งกิ่งให้ทรงพุ่มโปร่งและกิ่งด้านข้างของทรงพุ่มไม่ชนกัน

△ ใบแก่พร้อมราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์

△ ทำรอบขยายพุ่มและโคนต้นให้สะอาดก่อนการราดสาร

△ การเตรียมสารโพแทสเซียมคลอไรด์ อัตราใช้ 150 กรัมต่อเส้นผ่าศูนย์กลางทรงพุ่ม 1 เมตร
ใช้น้ำ 60-70 ลิตร/ต้น

△ การรดสารโพแทสเซียมที่लयน้ำรอบชายพุ่ม

△ การออกดอก ติดผล

△ การประชุมจัดทำคู่มือการผลิตพืช โดยให้เกษตรกรแปลงต้นแบบมีส่วนร่วมระดมความคิด เพื่อให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้เป็นคู่มือปฏิบัติจริง

ก่อนจบในมุมมองของผู้เขียนที่ได้มีส่วนร่วมการดำเนินการโครงการด้านไม้ผลทั้ง 3 ชนิด ซึ่งในด้านการผลิตลำไยนอกฤดูของเกษตรกรกัมพูชา ต้องยอมรับว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดองค์ความรู้ในการจัดการการผลิตรวมทั้งด้านฐานะทางเศรษฐกิจและความพร้อมของปัจจัยการผลิตต่างๆ บางพื้นที่ขาดแหล่งน้ำซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อการผลิตลำไยนอกฤดู อย่างไรก็ตามมีข้อดีในด้านค่าแรงงานต่ำ และส่วนใหญ่จะใช้แรงงานในครัวเรือน ดังนั้นหากเจ้าหน้าที่เกษตรของกัมพูชาได้ให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรได้เรียนรู้และพัฒนาการผลิตได้ดี มีความเชื่อมั่นและสามารถพึ่งพาตนเองได้และประสบความสำเร็จในการผลิตลำไยนอกฤดูก็จะเป็นการพัฒนาเกษตรกรที่ยั่งยืน ประเทศกัมพูชาจะสามารถเพิ่มผลผลิตลำไยนอกฤดูได้อีกมาก รวมทั้งการขยายพื้นที่ปลูก นอกจากนี้ก็มีแรงงานกัมพูชาส่วนหนึ่งที่ได้เข้ามารับจ้างชาวสวนลำไยที่จันทบุรีและส่วนหนึ่งได้กลับไปปลูกลำไยที่บ้านเกิด ชาวสวนเหล่านี้ก็สามารถนำเอาประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับไปพัฒนาการผลิตลำไยให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น หากถามว่ากัมพูชาเป็นประเทศคู่แข่งที่น่ากลัวไหมกับประเทศไทย ตอนนี้คิดว่าคงไม่และคงต้องใช้ระยะเวลาอีกช่วงหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าจะเฝ้ามองและติดตามคือการมาลงทุนของนักลงทุนข้ามชาติ เช่นจีน ที่เข้ามาลงทุนจัดการการผลิตซึ่งก็มีเห็นในมะม่วงและลำไยแล้ว หากมีการลงทุนเพิ่มขึ้นและขยายมากขึ้นก็อาจทำให้ตลาดลำไยของไทยในจีนลดลงได้ในอนาคต เพราะเหมือนกับชาวจีนมาลงทุนปลูกในประเทศอื่นแล้วส่งกลับไปขายในประเทศของตัวเอง และหากสามารถควบคุมราคาในตลาดได้อย่างเบ็ดเสร็จของ

จะมีผลต่อปริมาณและราคาผลผลิตลำไยสดของไทยที่ส่งไปจีน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคงต้องเฝ้าติดตามและพัฒนาการผลิตและการตลาด รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของลำไยให้เพิ่มมากขึ้น

สุดท้ายขอขอบคุณ **ดร.สมชาย บุญประดับ** ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบการปลูกพืช กรมวิชาการเกษตร ผู้จัดการโครงการฯ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมวิชาการเกษตร **ดร.นิพนธ์ สุขวิบูลย์** เจ้าหน้าที่และเกษตรกรฝ่ายกัมพูชา และเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยทุกท่านที่ร่วมดำเนินโครงการฯ ดังกล่าว

